

ΕΙΔΙΚΟ ΑΡΘΡΟ

Αθήνα του 19^{ου} αιώνα,

Θερμά λουτρά – ιαματικές πηγές – ψυχιατρεία

Αλεξανδρή Ελένη

Δρ. Καθηγήτρια Εφαρμογών του ΤΕΙ Αθήνας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το άρθρο αυτό ασχολείται με την Αθήνα του 19^{ου} αιώνα αναφορικά με τα θερμά λουτρά και τα ψυχιατρεία που αποτελούσαν τα μέσα θεραπείας των δερματικών νοσημάτων και των ψυχικών ασθενειών.

Την εποχή εκείνη πίστευαν ότι η ίαση των ψυχικά ασθενών ήταν θέμα του Θεού και της προσευχής και για το λόγο αυτό έκλειναν τους ασθενείς στα μοναστήρια. Για τα αρθριτικά και τις δερματικές νόσους, ως μέσον θεραπείας θεωρούσαν τα θερμά λουτρά της Αιδηψού και των Μεθάνων.

Λέξεις-Κλειδιά: Θερμά λουτρά, Ιαματικά λουτρά, Ψυχική νόσος, Δερματική νόσος, Αρθριτικά, Μοναστήρια

Διεύθυνση Αλληλογραφίας

Ελένη Αλεξανδρή,

Κιν.τηλ: 6945533313

Email: lalex@teiath.gr

SPECIAL ARTICLE

Athens in 19th century:

Thermal springs - curative springs - mental homes

Alexandri Helen

Dr. Laboratory Instructor, TEI of Athens

ABSTRACT

The article presents the circumstances in 19th century Athens regarding psychiatry and curative thermal springs for treatment of the mentally ill and patients suffering from arthritis and skin diseases.

At the time it was believed that mental illnesses therapy could be achieved through praying in holly ground by staying in monasteries and praying along with monks at mess. For the treatment of arthritis and skin diseases patients were advised to visit curative thermal springs in Edipsos and Methana. These facts were taken from literature and newspapers (Press) of that era.

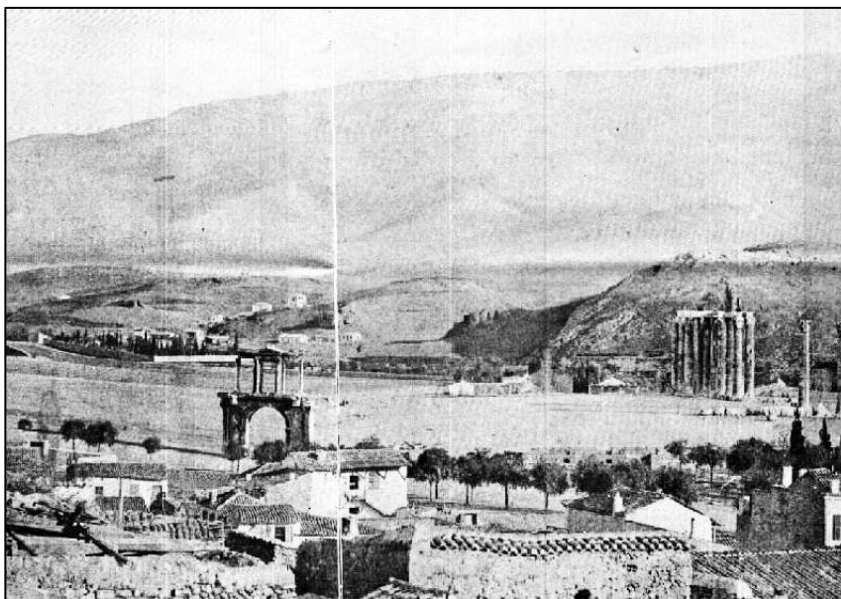
Key words: Thermal springs, Curative springs, mental illness, skin disease, arthritis, Monastery

Corresponding Author

Helen Alexandri,

Mobil phone: 6945533313

Email: lalex@teiath.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ**A. Θερμά Λουτρά- Ιαματικές πηγές**

Την εποχή αυτή τα θερμά λουτρά ήταν πολύ διαδομένα. Δεν είναι μόνο οι ασθενείς που τα επισκέπτονται, αλλά και οι υγιείς, λόγω της ευχαρίστησης και της αλλαγής περιβάλλοντος που τους προσφέρουν. Διαπιστώνουμε ότι ένα πλήθος ανθρώπων επισκέπτεται την Αιδηψό, το Λουτράκι, την Κυλλήνη. Άλλοι προτιμούν να πηγαίνουν στα περίχωρα, στα Μέθανα αλλά εξ' αιτίας της μεγάλης ζέστης πολλοί είναι αυτοί που ανακάλυψαν άλλες θερμές πηγές. Αυτές της Κυλλήνης έχουν τη φήμη ότι είναι καθ' όλα ευρωπαϊκές και ανακουφίζουν το αναπνευστικό, της Αιδηψού θεραπεύουν τους ρευματισμούς και τα αρθρικά και των Μεθάνων είναι για όλες τις ασθένειες.¹ Οι Αθηναίοι είναι πεπεισμένοι ότι μια ημέρα αυτά τα θερμά λουτρά θα γίνουν όπως αυτά στο Aix-le-Bains και στο Vichy, αν βέβαια υπάρξουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις και βρεθούν τα απαιτούμενα κονδύλια.²

Στην Ελλάδα υπήρχαν άφθονες ιαματικές πηγές. Αποδείχτηκε δε ότι το νερό της Σάριζας της Άνδρου είναι ανώτερο από το νερό του Vichy για θεραπεία πολλών σοβαρών ασθενειών.³ Οι χημικοί Χριστομάνος, Δαμβέργης και Landerer απέδειξαν μετά από σειρά επαναλαμβανομένων αναλύσεων ότι η σύνθεση του νερού αυτού ήταν ανώτερη. Συστήνεται δε από όλους τους γιατρούς.

Μπορούν να το προμηθευτούν από τους αδερφούς Ν.Μπίστη σε δοχεία 30lt που φέρουν ενδεικτική ετικέτα αυθεντικότητας.⁴

B. Περίθαλψη των ψυχικά ασθενών

Μετά το 1870 λόγω της συγκέντρωσης μεγάλου πληθυσμού στην πρωτεύουσα του τότε νέου κράτους, την Αθήνα, υπήρχε ανεπάρκεια νοσοκομειακής περίθαλψης και γενικότερα έλλειψη ιδρυμάτων κοινωνικής πρόνοιας. Υπήρχε το Πολιτικό Νοσοκομείο που προοριζόταν μόνο για παθολογικές περιπτώσεις ενώ δεν υπήρχε ψυχιατρείο.⁵ Οι πάσχοντες από ανίατες ασθένειες και ιδιαίτερα από ψυχικά νοσήματα δεν θεωρούνταν και δεν αντιμετωπιζόντουσαν σαν τους άλλους ασθενείς. Έτσι μόνο στα μοναστήρια μπορούσαν να βρουν άσυλο. Βέβαια εκεί, δεν δεχόντουσαν καμία ειδική φροντίδα παρά μόνο την ηρεμία που τους πρόσφερε η θρησκεία, κάτι που ήταν αδύνατο να βρουν έξω, σε μια σκληρή κοινωνία.⁶

Το ρόλο αυτό έπαιζε στην Αθήνα το μοναστήρι του Δαφνίου. Βρισκόταν έξω από την πόλη, στο δρόμο προς την Ελευσίνα.⁵ Το σύνολο των κτισμάτων έχει σχεδόν εγκαταλειφθεί εδώ και χρόνια. Κατά τη διάρκεια του πολέμου με τους Τούρκους είχε παίξει ένα σημαντικό ρόλο, όπως αποδεικνύεται από πλήθος ζημιών από τις σφαίρες στους τοίχους. Τα βυζαντινά

ψηφιδωτά στους τοίχους και τα μωσαϊκά φέρουν ίχνη από τα βόλια των Οθωμανών, ενώ σε πολλούς χώρους το γιαταγάνι των Οθωμανών έκοψε το κεφάλι και τα χέρια των εικονιζόμενων αγίων. Στην αυλή του μοναστηριού τα κελιά ήταν διατεταγμένα σε δύο σειρές, η μια πάνω από την άλλη. Η πρώτη στο ισόγειο και η επάνω σειρά περιβαλλόταν από ένα σκεπασμένο ξύλινο μπαλκόνι.⁷

Όπως γράφει ο Ευεπεκίδης στο βιβλίο του «Αθηναϊκά - Αττικοβοιωτικά - Δωδεκανησιακά»² η ψυχιατρική ήταν πάντα η μεταφυσική της ιατρικής επιστήμης. Παρά τις προσπάθειες και τις προόδους αυτού του τομέα της επιστήμης, η φύση των ψυχικών νοσημάτων τοποθετούσε τους 'ψυχικά διαταραγμένους' σε εκείνους που η ίασή τους έπρεπε να αναζητηθεί μεταξύ θρησκείας και επιστήμης. Επειδή όμως η ίαση ήταν αδύνατη και το πρόβλημα δεν έβρισκε ποτέ αληθινή γιατρεία, στο Μεσαίωνα άφηναν τους 'ψυχικά διαταραγμένους' στη φροντίδα των μοναχών στα μοναστήρια.

Στην Ελλάδα κατά τον 19^ο αιώνα οι μοναχοί είχαν αναλάβει την περίθαλψη των ψυχικά ασθενών. Πριν κατασκευαστεί το «Δρομοκαΐτειο» η ιστορική μονή του Δαφνίου στέγαζε τους ψυχικά ασθενείς της Αθήνας και των περιχώρων. Έτσι ήταν η ψυχιατρική στην Ελλάδα αλλά ακόμη και στα πιο προηγμένα κράτη της εποχής.

Η μονή του Βουλκάνου, στους πρόποδες του όρους Ιθώμη, στη Μεσσηνία χρησιμοποιείτο για την περίθαλψη των ψυχικά ασθενών και εδώ πιστεύανε ότι κοντά στην υπέροχη φύση, στην ηρεμία του μοναστηριού, κοντά στους μοναχούς, στην εκκλησία και τις προσευχές, οι ψυχοπαθείς θα έβρισκαν την ηρεμία τους και ίσως την ίασή τους. Ήταν μάλλον η ελπίδα των συγγενών ή ο εύσχημος κοινωνικά αποδεκτός τρόπος να απαλλαγούν από ένα μέλος της οικογένειας ή ένα συγγενικό πρόσωπο που αποτελούσε πρόβλημα γι' αυτούς, ένα πρόσωπο που τους δημιουργούσε πλήθος προβλημάτων, οικονομικών και κοινωνικών. Ο ασθενής στα μοναστήρια εκτός των περιπτώσεων ελαφρών καταθλίψεων και μελαγχολιών, είναι σίγουρο ότι αντιμετώπιζε κοινωνική σκληρότητα μεγαλύτερη από εκείνη των ψυχικά ασθενών που ήταν ελεύθεροι να κυκλοφορούν μεταξύ των συνανθρώπων τους αντιμετωπίζοντας όμως την αδιαφορία και τη χλεύη ή τα πειράγματα στα οποία αντιδρώντας, γινόντουσαν το μέσον διασκέδασης των ανεγκέφαλων και διεστραμμένων πολιτών της κοινωνίας.⁶

Για τους ψυχικά ασθενείς που περιθάλλονταν στα Μοναστήρια περιγραφές Ελλήνων και ξένων της εποχής δείχνουν ότι ήταν σχεδόν έγκλειστοι, ρακένδυτοι, πεινασμένοι και σε πλήρη απομόνωση με μοναδικό σκοπό να μην δημιουργούν

προβλήματα, να μην κάνουν ζημιές και να μην απασχολούν τους μοναχούς.

Αν αυτός όμως ήταν ο κανόνας, εύκολα καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι μόνο στις πολύ ελαφρές περιπτώσεις ασθενών, η παραμονή σε μια μονή και όχι ο εγκλεισμός τους σε αυτή, μπορούσε να έχει ευεργετικά αποτελέσματα στην κατάσταση της ψυχικής τους υγείας δια της γαλήνης, της προσευχής και της αίσθησης της προσέγγισης προς το θείο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Εφημερίδα Άστυ, 10/6/1896, no1997
2. Πανελλήνιος Σύντροφος, Ετήσιο πολιτειακό, οικονομολογικό και στατιστικό ημερολόγιο, Αθήνα 1891
3. R.A.H. Bickford-Smith, Η Ελλάδα την εποχή του Γεωργίου του Α', Αθήνα 1993, Εκδόσεις: Ειρμός
4. Εφημερίδα Άστυ, 7/12/1896 n° 2174
5. Κ.Μπίρης, Αι Αθήναι 1830-1966, Αθήνα 1996, Εκδόσεις: Μέλισσα
6. Π.Κ. Ενεπεκίδης, Αθηναϊκά,Αττικοβοιωτικά,Δωδεκανησιακά 1815-1980, Αθήνα 1991, Εκδόσεις: Ωκεανίδα
7. A. Proust, Ένας χειμώνας στην Αθήνα του 1857, Εκδόσεις: Ειρμός